

7) наукова та практична цінність результатів дослідження – можливість використовувати результати для подальших розвідок та застосування їх на практиці.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)». Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>

2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

3. Тицька Я. Академічна доброчесність та академічна відповідальність у забезпеченні якості освіти. Теорія держави та права. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 11. С. 192–195.

4. Academic dishonesty – cheating and plagiarism in Ukrainian Higher education, 2017. [Електронний ресурс]. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/education/oecd-reviews-of-integrity-in-education-ukraine-2017/academic-dishonesty-cheating-and-plagiarism-in-ukrainian-higher-education_9789264270664-13-en

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-32>

ВИБІР ТА ОПИС МЕТОДОЛОГІЇ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК СКЛАДНИК СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВЦЯ

Кучук Андрій Миколайович

доктор юридичних наук, професор,

*професор кафедри права та методики викладання правознавства,
Науково-дослідний інститут історії, права та міжнародних відносин
Сумського державного педагогічного університету*

імені А. С. Макаренка

м. Суми, Україна

На сьогодні невід’ємним структурним елементом тексту дисертаційної роботи (зокрема, вступу та зазвичай окремого підрозділу першого розділу дисертації) є методологія дослідження (точніше, методи дослідження). Відповідно, питання вибору методології дисертаційного дослідження та опису застосованих методологічних інструментів постає перед кожним науковцем.

При цьому слід вказати на одне важливе положення: якщо інші складові частини тексту дисертації стосуються або безпосередньо процесу самого дослідження, або його основних результатів, тобто не існують на початковому етапі самого дослідження, то методологія, виходячи з її призначення та сутності має бути визначена (принаймні основна частина методологічного інструментарію) саме до початку проведення самого дослідження. Наголосимо, що саме методологія (якщо говорити точно, то методологічні підходи) визначає напрям спрямування уваги дослідника, конкретний аспект дослідження, на який направлена інтенція аспіранта.

Ми вже відзначали, що аналіз наукової правничої літератури дозволяє «зробити висновок про невиконання методами, які означаються вітчизняними юристами-науковцями при проведенні наукових розвідок в царині права, функції забезпечення верифікації отриманих знань. У правових дослідженнях важливе значення має, у першу чергу, ментальна (ідеологічна) складова, яка є фактором отримання вченим відповідних результатів» [1, с. 30].

Так, аналіз дисертаційних досліджень (у тому числі й підготовлених у теперішній період розвитку національної системи права) дозволяє дійти висновку про те, що опис методів дослідження майже не відрізняється від того опису, що здійснювався на початку 1990-х років, як і ті методи, що вказуються дослідниками. Водночас, відзначимо те, що на сьогодні відбулись кардинальні зміни вітчизняного права: якщо на початку йшлося про юридичний позитивізм як основу сприйняття права, то нині йдеться більшою мірою про природне розуміння права.

До цього слід додати, що опис методів дослідження у дисертаціях переважно носить формальний характер, спричинений обов'язковістю відповідного структурного підрозділу дисертації (методи дослідження). Так, доволі часто аспіранти ототожнюють підходи та методи дослідження, водночас, позначаючи їх як різні елементи методології. Наприклад, характеризуючи методи дослідження, відзначається застосування «системи філософських, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів» (с. 18 дисертації), однак, у подальшому вказується на використання як методів (діалектичний та метод класифікації), так і підходів (історичний, цивілізаційний, антропологічний, діяльнісний та синергетичний) [2].

Окрім цього, вкажемо і на те, що доволі часто в дисертаціях відзначається використання методів, побудованих за триланковою (інколи чотириланковою) структурою. Йдеться про філософські методи як вищий рівень методології. Потім вказуються загальнонаукові методи, які мають менше значення у порівнянні з філософськими методами. І наостанок зазначаються спеціально-юридичні методи (у окремих

випадках їх йменують конкретно-науковими, маючи на увазі саме правничі науки). Окремі науковці вказують на використання як конкретно-наукових, так і спеціально-юридичних методів, однак, при цьому не проводять розмежування між ними, не пояснюють відмінності, що ставить під сумнів розуміння застосованого методологічного інструментарію.

Додамо також, що при указівці на безпосередньо ті методи, що складають групу спеціально-юридичних методів, зазвичай вказуються або історико-правовий, або порівняльно-правовий, або формально-юридичний методи, однак, опис завдань, що були розв'язані за їх допомогою, фактично не відрізняється від досягнення такої мети за допомогою застосування історичного підходу, порівняльного підходу та логічних методів (або в останньому випадку – формально-юридичного методу – герменевтичного підходу). Що цілком очікувано, зважаючи на те, що йдеться не про якийсь спеціальний спосіб пізнання правових явищ, а про застосування методологічного інструментарію до пізнання відповідного об'єкту – правового явища. Звісно, можуть бути особливості застосування методу чи підходу, зважаючи на предмет пізнання, але ніяким чином це не окремий спеціальний метод. Саме тому окремі вчені-правознавці й вказують на відсутність суто тих методологічних підходів чи методів, що використовуються для гносеології права.

Зважаючи на означене, доцільно відійти від практики, що сформувалась ще в межах радянської юриспруденції, щодо наявності трьох (чотирьох) рівнів застосованих методів. Натомість необхідно вести мову про принципи, підходи та методи дослідження правових явищ.

Окрім цього, зважаючи на те, що право *est ars boni et aequi*, то важливою складовою дослідження правових явищ є тип розуміння права. Так, цілком очевидно, що, наприклад, радянські науковці використовували ті ж самі логічні методи, історичний підхід тощо як і європейські вчені-правники, однак, приходили до кардинально протилежних висновків (для прикладу, перші вважали права людини такими, що надаються людині суто державою, а другі розглядали людські права як природні можливості людини, що зобов'язують державу).

Таким чином, вибір і опис методології дослідження правових явищ є доволі важливим етапом гносеології та свідчить про розуміння здобувачем наукового ступеня особливостей наукового пізнання права.

Література:

1. Кучук А.М., Пекарчук В.М. *Методологія сучасного правознавства: спроба критичного осмислення. Держава та регіони. Серія: Право.* 2021. № 1 (71). С. 27–31.

2. Панченко О.О. *Верховенство права як соціокультурний феномен:* дис. д-ра філософії: 081 «Право». Львів, 2023. 229 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-33>

ВПЛИВ ВОЄННИХ ПОДІЙ НА ВИБІР ТЕМИ ТА МЕТОДОЛОГІЇ ДИСЕРТАЦІЙНИХ РОБІТ

Ліннік Юрій Володимирович

кандидат філософських наук,

доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін,

КЗВО «Рівненська медична академія»

м. Рівне, Україна

Вплив воєнних подій на наукові дослідження є явищем, яке заслуговує на увагу науковців і академічної спільноти у контексті сучасного геополітичного клімату. Військові конфлікти, збройні втручання та глобальні напруги стають неодмінними аспектами сучасного світу, визначаючи великий спектр соціальних, економічних та політичних процесів.

Для академічної спільноти і дослідників це виливається у надзвичайно важливий аспект: вплив воєнних подій на вибір теми та методології дисертаційних робіт. Умови військового конфлікту, нестабільність, загроза особистій безпеці та доступу до ресурсів можуть внести суттєві зміни у характері наукових досліджень, визначити пріоритети та обмежити можливості вчених.

Ця тема виходить за рамки звичайних аспектів академічного дослідження і дозволяє розглянути вплив глобальних викликів на розвиток науки та високого рівня освіти. Вона вимагає вивчення як теоретичних, так і практичних аспектів, пов'язаних з вибором теми дисертації та вибором методології досліджень у воєнний період.

В даному контексті важливо розглядати як можливості, що виникають у дослідженнях під час конфлікту, так і обмеження, що створюються військовими подіями. Враховуючи ці впливи, можна намітити стратегії адаптації та розвитку наукової спільноти, спрямовані